GENERALINIO ADVOKATO
ANTHONY MICHAEL COLLINS IŠVADA,
pateikta 2022 m. spalio 13 d.[1]

Byla C-349/21

HYA,
IP,
DD,
ZI,
SS,
kita bylos šalis:
Spetsializirana prokuratura

(*Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamasis teismas, Bulgarija) prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Asmens duomenų tvarkymas ir privatumo apsauga – Direktyva 2002/58/EB – 5 straipsnio 1 dalis ir 15 straipsnio 1 dalis – Elektroninių pranešimų konfidencialumas – Teismo sprendimas, kuriuo leidžiama klausytis sunkia nusikalstama veika įtariamų asmenų telefoninių pokalbių – Šablonas arba standartinė forma – Motyvavimas – Neteisėtas sekimas – Neteisėtai surinktų įrodymų priimtinumas – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 7 straipsnis ir 47 straipsnis“

I. Įvadas

1. Šiuo prašymu priimti prejudicinį sprendimą *Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamasis teismas, Bulgarija) siekia išsiaiškinti, ar praktika, pagal kurią leidimai taikyti slapto sekimo priemones, siekiant klausytis įtariamųjų tarpusavio telefoninių pokalbių, juos įrašyti ir kaupti jų įrašus (toliau – pokalbių klausymasis), išduodami naudojant bendro pobūdžio šabloninį tekstą, kuriame nenurodomi individualizuoti motyvai, suderinama su Direktyvos 2002/58/EB[2] 15 straipsnio 1 dalimi, siejama su jos 5 straipsnio 1 dalimi ir 11 konstatuojamąja dalimi. Jis taip pat nori išsiaiškinti, ar individualizuotų motyvų nenurodymas tokiuose leidimuose gali būti ištaisytas bylą nagrinėjančiam teisėjui iš naujo atliekant vertinimą atgaline data, ir, jeigu ne, ar įrodymai, kurie, kaip nustatyta, buvo surinkti pažeidžiant minėtas nuostatas, gali būti priimti kaip įrodymai.

[1] Originalo kalba: anglų.

[2] 2002 m. liepos 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių) (OL L 201, 2002, p. 37; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 29 t., p. 514).

II. Teisinis pagrindas

A. Europos Sąjungos teisė

2. Direktyvos 2002/58 2 konstatuojamojoje dalyje nurodyta:

„Šia direktyva siekiama gerbti pagrindines žmogaus teises ir laikomasi Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos [(toliau – Chartija)] principų; visų pirma šia direktyva siekiama užtikrinti visapusišką pagarbą minėtos Chartijos 7 ir 8 straipsniuose išdėstytoms teisėms.“

3. Direktyvos 2002/58 11 konstatuojamojoje dalyje nurodyta:

„Ši direktyva, kaip ir Direktyva 95/46/EB[3], nenagrinėja pagrindinių teisių ir laisvių apsaugos klausimų, susijusių su veiklos rūšimis, kurių nereglamentuoja Bendrijos teisės aktai. Todėl ji nekeičia esamos pusiausvyros tarp fizinio asmens teisės į privatumą ir valstybių narių galimybės imtis šios direktyvos 15 straipsnio 1 dalyje nurodytų priemonių, kurių reikia užtikrinti visuomenės saugumą, gynybą, valstybės saugumą (įskaitant valstybės ekonominę gerovę, kai veiklos rūšys yra susijusios su valstybės saugumo klausimais) ir baudžiamosios teisės vykdymu. Tokiu būdu ši direktyva neturi jokio poveikio valstybių narių galimybėms teisėtu būdu perimti elektroninių ryšių pranešimus arba imtis kitų priemonių, kurių reikia minėtiems tikslams pasiekti laikantis Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos [(toliau – EŽTK)], kaip išaiškinta Europos žmogaus teisių teismo [(EŽTT)] nutarime [kaip ją savo sprendimuose aiškina Europos Žmogaus Teisių Teismas (EŽTT)]. Tokios priemonės turi būti tinkamos, griežtai atitinkančios siekiamą tikslą ir būtinos demokratinėje visuomenėje, taip pat joms turi būti taikoma tinkama apsaugos garantija pagal [EŽTK].“

4. Direktyvos 2002/58 5 straipsnio „Pranešimų konfidencialumas“ 1 dalyje nustatyta:

„Valstybės narės užtikrina pranešimų ir su jais susijusių srauto duomenų, perduodamų per viešųjų ryšių tinklą ir teikiant viešai teikiamas elektroninių ryšių paslaugas, konfidencialumą, taikydamos nacionalinės teisės aktus. Visų pirma jos draudžia be atitinkamų naudotojų sutikimo klausytis, įrašyti, kaupti ar kitu būdu perimti bei stebėti pranešimus ir su jais susijusius srauto duomenis, išskyrus atvejus, kai tai galima teisėtai daryti pagal 15 straipsnio 1 dalį. Šios dalies nuostatos nedraudžia techninio saugojimo, būtino perduoti pranešimą nepažeidžiant konfidencialumo principo.“

5. 15 straipsnio „Kai kurių Direktyvos 95/46/EB nuostatų taikymas“ 1 dalyje įtvirtinta:

„Valstybės narės gali patvirtinti teisines priemones, ribojančias šios direktyvos 5 ir 6 straipsniuose, 8 straipsnio 1, 2, 3 ir 4 dalyse ir 9 straipsnyje nustatytų teisių ir pareigų taikymą, jeigu toks ribojimas yra būtina, tinkama ir adekvati demokratinės visuomenės priemonė, skirta apsaugoti nacionalinį saugumą (t. y. valstybės saugumą), gynybą, visuomenės saugumą, taip užkardant, tiriant ir nustatant baudžiamąsias veikas ar neteisėtą elektroninių ryšių sistemos naudojimą, kaip nurodyta Direktyvos 95/46/EB 13 straipsnio 1 dalyje. Valstybės narės gali, *inter alia*, patvirtinti teisines priemones, leidžiančias ribotą laikotarpį saugoti duomenis,

[3] 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (OL L 281, 1995, p. 31; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 15 t., p. 355), panaikinta ir pakeista 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (OL L 119, 2016, p. 1) su pakeitimais.

remiantis šioje dalyje nustatytais motyvais. Visos šioje dalyje nurodytos priemonės turi atitikti bendruosius Bendrijos teisės principus, tarp jų ir nurodytus Europos Sąjungos Sutarties 6 straipsnio 1 ir 2 dalyse.“

B. Bulgarijos teisė

6. Bulgarijos Konstitucijos 121 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad „teismo dokumentai turi būti motyvuoti“.

7. *Nakazatelno-protsesualen kodeks* (Baudžiamojo proceso kodeksas, toliau – NPK)[4] 34 straipsnyje įtvirtinta, kad „kiekviename teismo dokumente turi būti nurodyti <…> motyvai <…>“.

8. NPK 172 straipsnis suformuluotas taip:

„1. Už ikiteisminio tyrimo etapą atsakingos institucijos gali taikyti specialiuosius tyrimo metodus – elektroninę ir techninę įrangą <…>, kuri naudojama stebimų asmenų veiklai fiksuoti <…>

2. Specialieji tyrimo metodai taikomi, kai tai būtina tiriant sunkias tyčines nusikalstamas veikas <…>, kai atitinkamų aplinkybių neįmanoma nustatyti jokiais kitais būdais arba kai dėl to kyla išskirtinių sunkumų.“

9. NPK 173 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Tyrimui vadovaujantis prokuroras, siekdamas proceso ikiteisminio tyrimo etape taikyti specialiuosius tyrimo metodus, pateikia teismui rašytinį prašymą, kuriame nurodo motyvus. <…>“

10. NPK 174 straipsnyje nustatyta:

„<…>

3. Leidimą taikyti specialiuosius tyrimo metodus per *Spetsializiran nakazatelen sad* [(Specializuotas baudžiamasis teismas)] jurisdikcijai priklausantį procesą iš anksto suteikia jo pirmininkas <…>.

4. 2 ir 3 dalyse nurodyta institucija priima motyvuotą nutartį <…>“

11. *Zakon za spetsialnite razuznavatelni sredstva* (Specialiųjų tyrimo metodų įstatymas, toliau – ZSRS)[5] 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Specialieji tyrimo metodai taikomi, kai tai būtina siekiant užkirsti kelią sunkioms tyčinėms nusikalstamoms veikoms ir jas išaiškinti <…>, kai neįmanoma surinkti reikiamos informacijos kitais būdais arba kai dėl to kyla išskirtinių sunkumų.“

[4] DV, Nr. 86, 2005 m. spalio 28 d. (naujausia redakcija DV, Nr. 16, 2021 m. vasario 23 d.).

[5] DV, Nr. 95, 1997 m. spalio 21 d. (naujausia redakcija Nr. 69, 2020 m. rugpjūčio 4 d.).

12. ZSRS 12 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta:

„Specialieji tyrimo metodai taikomi asmenims, apie kuriuos turima informacijos ir yra pagrįstų priežasčių manyti, kad jie rengia, vykdo arba įvykdė bet kurią iš 3 straipsnio 1 dalyje nurodytų sunkių tyčinių nusikalstamų veikų.“

13. ZSRS 13 straipsnio 1 dalyje nurodytos institucijos ir įstaigos, kurios gali prašyti taikyti specialiuosius tyrimo metodus ir panaudoti taikant tuos metodus surinktą informaciją bei daiktinius įrodymus.

14. ZSRS 14 straipsnio 1 dalies 7 punkte įtvirtinta:

„Specialieji tyrimo metodai taikomi tik gavus motyvuotą rašytinį prašymą, kurį teikia 13 straipsnio 1 dalyje nurodytos institucijos atitinkamas administracijos vadovas, tyrimui vadovaujantis prokuroras arba atitinkamais atvejais – 13 straipsnio 3 dalyje nurodyta institucija, o jeigu prašymą teikia 13 straipsnio 1 dalies 7 punkte nurodytas departamentas – jo direktorius; šiame prašyme nurodomos <…> priežastys, dėl kurių neįmanoma surinkti reikiamos informacijos kitu būdu, arba aprašomi išskirtiniai sunkumai, kylantys ją renkant.“

15. ZSRS 15 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„13 straipsnio 1 dalyje nurodytų institucijų vadovai arba tyrimui vadovaujantis prokuroras, o 13 straipsnio 1 dalies 7 punkte nurodyto departamento atveju – Kovos su korupcija ir neteisėtai įgyto turto konfiskavimo komisijos pirmininkas, pateikia prašymą *Sofiyski gradski sad* [(Sofijos miesto teismas, Bulgarija)] pirmininkui, atitinkamų apygardos arba karinių teismų, *Spetsializiran nakazatelen sad* [(Specializuotas baudžiamasis teismas)] pirmininkams arba jų įgaliotam pavaduotojui, kurie per 48 val. raštu leidžia taikyti specialiuosius tyrimo metodus arba atsisako leisti juos taikyti, nurodydami savo sprendimų motyvus.“

III. Pagrindinėje byloje nagrinėjamas ginčas ir prejudiciniai klausimai

16. *Spetsializirana prokuratura* (Specializuota prokuratūra, Bulgarija) pradėjo penkių asmenų baudžiamąjį persekiojimą dėl jų tariamo priklausymo organizuotai nusikalstamai grupei, kuri padėjo trečiųjų šalių piliečiams neteisėtai atvykti į Bulgarijos teritoriją; tie patys asmenys taip pat buvo kaltinami davę ir ėmę su tuo susijusius kyšius. Šios veikos pagal Bulgarijos teisę yra „sunkūs nusikaltimai“.

17. 2017 m. balandžio 10 d. proceso ikiteisminio tyrimo etape prokuroras pateikė prašymą dėl specialiųjų tyrimo metodų taikymo, įskaitant telefoninių pokalbių klausymąsi, dėl vieno iš kaltinamųjų IP.

18. Prašymas yra daugiau nei aštuonių puslapių. Pirmajame puslapyje ir 2–8 puslapių apatinėse paraštėse nurodytas registracijos numeris. Prašymas pradedamas ketinamų taikyti operatyvinių priemonių aprašymu. Jame nurodyti subjekto, dėl kurio ketinama taikyti priemones, vardas, pavardė, asmens kodas, adresas, pareigos ir darbovietė. Jame nurodytas asmens, kurį ketinama sekti, mobiliojo telefono numeris ir kiti jo naudojamos išankstinio mokėjimo kortelės duomenys.

19. Prašyme nurodyti pagrindai, pateisinantys sekimo priemonių taikymą. Pirmoje pagrindams skirtos antraštinės dalies pastraipoje nurodyta ikiteisminė procedūra ir tiriama nusikalstama veika, abiem atvejais pateikiant nuorodas į atitinkamus NPK straipsnius ir nusikalstamos veikos pobūdį. Antroje pastraipoje kalbama apie *Spetsializirana prokuratura* (Specializuota prokuratūra) gautus liudytojų parodymus apie nusikalstamą veiką, jos struktūrą ir dalyvių vaidmenį joje. Trečioje pastraipoje pateikta daugiau liudytojų parodymų, kuriuose išsamiai nurodyta, kaip veikė nusikalstama grupė ir kokį vaidmenį joje atliko subjektas. Šioje pastraipoje taip pat aprašyta, kaip subjektas bendravo su kitais nusikalstamos grupės nariais, ir nurodytas naudotas mobiliojo telefono numeris, kuris atitinka prašymo pirmoje pastraipoje nurodytą numerį. Šis skirsnis baigiamas pastaba, kad liudytojų parodymai pagrindžia išvadą, jog Bulgarijoje veikia nusikalstama grupė.

20. Prašyme paaiškinta, kodėl manoma, kad prašomos priemonės būtinos, ir nurodyti veiksmai, kurių jau buvo imtasi siekiant nustatyti nusikalstamoje grupėje dalyvaujančius asmenis. Toliau išsamiai paaiškinta, kodėl subjekto veikla pažeidžia įvairias nacionalinės ir Sąjungos teisės nuostatas.

21. Kitoje prašymo pastraipoje išdėstytos priežastys, kodėl kai kurių įrodymų, kuriais remiantis galima priimti apkaltinamąjį nuosprendį, negalima surinkti jokiais kitais būdais. Joje visų pirma nurodyta, kad susiję asmenys sudaro uždarą grupę ir kad sunku gauti įrodymų apie jų susitikimus. Paskutinėje prašymo pastraipoje pateikti įgalioto pareigūno, kuriam turi būti pranešta apie siūlomo sekimo rezultatus, duomenys.

22. Tą pačią dieną *Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamasis teismas) pirmininkas leido klausytis telefoninių pokalbių, juos įrašyti ir jų įrašus kaupti baudžiamojo proceso tikslais. Atitinkamoje nutartyje nurodytas asmens, išdavusio leidimą taikyti priemones, vardas, pavardė ir pareigos. Joje nurodyta, kad prašymą pateikusi institucija veikė neperžengdama savo kompetencijos ribų ir kad yra pakankamai požymių, jog buvo padaryta nusikalstama veika, nurodyta NPK 172 straipsnio 2 dalyje arba ZSRS 3 straipsnio 1 dalyje, kuri priklauso *Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamasis teismas) jurisdikcijai. Nutartyje konstatuota, kad laikomasi ZSRS 4, 12 ir 21 straipsnių arba NPK 175 straipsnio 2 dalies reikalavimų. Taip pat, kad leidžiama taikyti išvardytus sekimo metodus dėl asmens, nurodyto prašyme, kurio registracijos numeris sutampa su nurodytuoju prašymo pirmame puslapyje ir 2–8 puslapių apatinėse paraštėse. Leidimas pasirašytas, užantspauduotas ir nurodyta jo data – 2017 m. balandžio 10 d. Prašymo išduoti leidimą pirmame puslapyje yra tas pats parašas, antspaudas ir data.

23. Panašūs prašymai buvo pateikti dėl kitų asmenų, dėl kurių dalyvavimo toje pačioje nusikalstamoje grupėje atliekamas tyrimas. Atrodo, kad *Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamasis teismas) pirmininko nurodyti motyvai yra tapatūs, išskyrus tai, kad kiekvienu atveju leidime daroma nuoroda į kitą prašymą.

24. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas teigia, kad leidimų bendro pobūdžio šabloninis tekstas tinka įvairioms situacijoms, kurioms esant gali būti teisėtai leista slapta sekti asmenį. Įprasta praktika yra tokia, kad leidime nenurodomi atsižvelgiant į jo dalyką individualizuoti motyvai. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kilo abejonių dėl to, ar leidimai yra tinkamai motyvuoti.

25. Leidus taikyti sekimo priemones, tam tikri įtariamųjų telefoniniai pokalbiai buvo įrašyti ir jų įrašai kaupiami. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas sutinka su tuo, kad šie pokalbiai gali būti svarbus kaltinamiesiems pareikštų kaltinimų įrodymas, tačiau jam kyla klausimas, ar jie yra priimtini, jeigu leidimai laikomi neteisėtais. Dėl šios priežasties jis sustabdė bylos nagrinėjimą ir Teisingumo Teismui pateikė šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar baudžiamajame procese nacionalinių teismų taikoma praktika, pagal kurią teismas klausytis įtariamųjų telefoninių pokalbių, juos įrašyti ir kaupti jų įrašus leidžia iš anksto parengtu bendro pobūdžio šabloniniu tekstu, kuriame visiškai neindividualizuojant tik tvirtinama, kad buvo laikomasi teisės aktų nuostatų, suderinama su Direktyvos 2002/58 15 straipsnio 1 dalimi, siejama su 5 straipsnio 1 dalimi ir 11 konstatuojamąja dalimi?

2. Atsakius neigiamai: ar Sąjungos teisei prieštarauja toks nacionalinės teisės aktų aiškinimas, kad gavus tokį leidimą surinkta informacija naudojama pareikštiems kaltinimams įrodyti?“

26. IP, DD, Čekijos Respublika, Airija ir Europos Komisija pateikė rašytines pastabas. Per 2022 m. liepos 6 d. posėdį Airija ir Komisija pateikė žodinius argumentus ir atsakė į Teisingumo Teismo klausimus.

27. Dėl pirmojo klausimo IP ir DD mano, kad leidimai yra neteisėti, nes juose nenurodyti individualūs motyvai. Dėl to jų teisė į privatumą nebuvo tinkamai apsaugota nuo savavališko kišimosi. Jie taip pat teigia, kad negali veiksmingai užginčyti leidimų, o tai pažeidžia jų teises pagal Chartijos 47 straipsnį. Čekijos Respublika, Airija ir Komisija mano, jog tam, kad kaltinamieji galėtų veiksmingai užginčyti leidimus, siekdami, kad būtų atmesti remiantis jais surinkti įrodymai, gali pakakti perskaityti prašymą kartu su leidimu.

28. Dėl antrojo klausimo IP ir DD mano, kad neteisėtai surinkti įrodymai yra nepriimtini. DD taip pat laikosi požiūrio, kad bylą nagrinėjantis teisėjas negali atgaline data vertinti leidimų teisėtumo. Airija mano, kad įrodymų priimtinumas yra Sąjungos teisės nereglamentuojamas procedūrinis klausimas, priklausantis išimtinei valstybių narių kompetencijai. Komisija sutinka su Airija, tačiau su išlyga, kad pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją įrodymai, susiję su technine sritimi, kurios teisėjai neišmano, ir galintys turėti lemiamos įtakos faktinių aplinkybių vertinimui, visais atvejais turi būti atmesti.

IV. Prejudicinių klausimų nagrinėjimas

A. Pirmasis klausimas

29. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar teismo leidimas klausytis telefoninių pokalbių, suformuluotas kaip bendro pobūdžio šabloninis tekstas, kuriame nurodyta, kad teisės aktų nuostatos dėl sekimo nepažeistos, bet nepateikta individualizuotų motyvų, yra suderinamas su Direktyvos 2002/58 15 straipsnio 1 dalimi, siejama su jos 5 straipsnio 1 dalimi ir 11 konstatuojamąja dalimi.

1. Direktyvos 2002/58 taikymas

30. Pagal Direktyvos 2002/58 1 straipsnio 3 dalį, kaip ji išaiškinta Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, bet koks elektroninių ryšių paslaugų teikėjų atliekamas asmens duomenų tvarkymas patenka į šios direktyvos taikymo sritį, įskaitant tvarkymą, kylantį iš valstybės valdžios institucijų jiems nustatytų įpareigojimų. Tik kai valstybės narės tiesiogiai įgyvendina priemones, nukrypstančias nuo elektroninių ryšių konfidencialumo, nenustatydamos tokių ryšių paslaugų teikėjams pareigų, duomenų subjektų duomenų apsaugai taikoma ne Direktyva 2002/58, o tik nacionalinė teisė, išskyrus atvejus, kai taikoma Direktyva (ES) 2016/680[6], todėl nacionalinės priemonės turi visų pirma atitikti konstitucinio lygio nacionalinę teisę ir EŽTK reikalavimus[7].

31. Nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą neatskleista, o posėdyje dalyvavusios šalys negalėjo patvirtinti, ar šioje byloje aptariamas sekimo priemones įgyvendino elektroninių ryšių paslaugų teikėjai. Sekimo priemones įgyvendinusio subjekto tapatybę turi nustatyti nacionalinis teismas.

32. Siekdamas atsakyti į klausimus, darysiu prielaidą, kad jas įgyvendino elektroninių ryšių paslaugų teikėjai, todėl priemonės patenka į Direktyvos 2002/58 taikymo sritį[8].

33. Antroji problema kyla dėl to, kad pagal Direktyvos 2002/58 15 straipsnio 1 dalį valstybėms narėms leidžiama „patvirtinti teisines priemones, ribojančias šios direktyvos 5 <…> straipsnyje nustatytų teisių ir pareigų taikymą“. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui abejonių kyla ne tiek dėl nacionalinių teisėkūros priemonių, kuriomis į nacionalinę teisę perkelta 15 straipsnio 1 dalis, kiek dėl to, kaip teismai jas įgyvendina. Ar dėl šių abejonių pirmasis klausimas nepatenka į Direktyvos 2002/58 15 straipsnio 1 dalies taikymo sritį? Nemanau, kad taip yra. Nacionalinės teisės aktuose numatyta, kad leidimai turi būti išduodami motyvuota nutartimi. Iš Teisingumo Teismui pateiktos medžiagos matyti, kad leidimuose nurodyta, jog laikomasi teisės aktų reikalavimų. Kyla klausimas, ar tokio motyvavimo pakanka, atsižvelgiant į tai, kad nutartyse išdėstytas šabloninis tekstas, kuriame nepateikta individualizuotų motyvų. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo abejonės susijusios su Sąjungos teisės aiškinimu atsižvelgiant į taikytinas nacionalines taisykles ir jurisprudenciją.

2. Vertinimas

34. Pagal Direktyvos 2002/58 5 straipsnio 1 dalį ir 15 straipsnio 1 dalį, kaip jos suvokiamos kartu, iš esmės reikalaujama, kad valstybės narės uždraustų be atitinkamų naudotojų sutikimo klausytis, įrašyti, kaupti ar kitu būdu perimti bei stebėti pranešimus, išskyrus atvejus, kai tai yra būtina, tinkama ir adekvatu, siekiant užkardyti, tirti ir nustatyti baudžiamąsias veikas bei patraukti už jas baudžiamojon atsakomybėn. Tokios priemonės turi atitikti bendruosius Sąjungos principus, įskaitant proporcingumo principą ir ESS 6 straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytus principus.

[6] 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl fizinių asmenų apsaugos kompetentingoms institucijoms tvarkant asmens duomenis nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas arba bausmių vykdymo tikslais ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, ir kuria panaikinamas Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR (OL L 119, 2016, p. 89; klaidų ištaisymas OL L 127, 2018, p. 6).

[7] 2020 m. spalio 6 d. Sprendimas *La Quadrature du Net ir kt.* (C-511/18, C-512/18 ir C-520/18, EU:C:2020:791, 103 punktas).

[8] Žr., pavyzdžiui, 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimą *Tele2 Sverige ir Watson ir kt.* (C-203/15 ir C-698/15, EU:C:2016:970); 2018 m. spalio 2 d. Sprendimą *Ministerio Fiscal* (C-207/16, EU:C:2018:788); 2020 m. spalio 6 d. Sprendimą *La Quadrature du Net ir kt.* (C-511/18, C-512/18 ir C-520/18, EU:C:2020:791) ir 2021 m. kovo 2 d. Sprendimą *Prokuratuur (Prieigos prie elektroninių ryšių duomenų sąlygos)* (C-746/18, EU:C:2021:152).

35. Pagal ESS 6 straipsnio 1 dalį Sąjunga pripažįsta Chartijoje išdėstytas teises, laisves ir principus. Pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį jos nuostatos skirtos valstybėms narėms tais atvejais, kai šios įgyvendina Sąjungos teisę.

36. Leidimai klausytis telefoninių pokalbių yra kaltinamųjų teisių, garantuojamų Chartijos 7 straipsnyje, pažeidimas [9]. Pagal Chartijos 52 straipsnio 1 dalį toks pažeidimas leistinas tik jeigu jis numatytas įstatyme ir jei laikantis šių teisių esmės ir proporcingumo principo jis yra būtinas ir tikrai atitinka Sąjungos pripažintus bendruosius interesus.

37. Veiksmingumo principas yra bendrasis Sąjungos teisės principas, pagal kurį taikyti Sąjungos teisę neturi tapti neįmanoma arba pernelyg sudėtinga [10]. Jis apima teisę į veiksmingą teisminę kontrolę [11]. Be to, Chartijos 47 straipsnio pirmoje pastraipoje nustatyta, kad kiekvienas asmuo, kurio teisės ir laisvės, garantuojamos Sąjungos teisės, yra pažeistos, turi teisę į veiksmingą jų gynybą teisme šiame straipsnyje nustatytomis sąlygomis. Jeigu išduodant leidimą nebuvo išklausytas subjektas, dėl kurio taikomos sekimo priemonės, kaip yra aptariamu atveju, aktuali yra Chartijos 47 straipsnio pirma pastraipa, susijusi su veiksminga teismine kontrole, o ne antra pastraipa dėl teisingo bylos nagrinėjimo.

38. Pagal suformuotą jurisprudenciją Chartijos 47 straipsnyje garantuojama veiksminga teisminė kontrolė reikalauja, kad atitinkamas asmuo galėtų sužinoti dėl jo priimto sprendimo motyvus arba perskaitęs patį sprendimą, arba jo prašymu pranešus jam šiuos motyvus, kad galėtų kuo geresnėmis sąlygomis ginti savo teises ir susipažinęs su visa informacija nuspręsti, ar tikslinga kreiptis į kompetentingą teismą, taip pat tam, kad pastarasis galėtų visiškai vykdyti to sprendimo teisėtumo kontrolę [12].

39. Pareigos motyvuoti apimtis gali skirtis, nelygu aptariamo teismo sprendimo pobūdis. Ši pareiga turi būti nagrinėjama atsižvelgiant į visą procesą ir visas reikšmingas aplinkybes, siekiant patikrinti, ar suinteresuotieji asmenys gali naudingai ir veiksmingai apskųsti šį sprendimą [13].

40. Aptariamu atveju leidimai suformuluoti kaip bendro pobūdžio šabloninis tekstas, kuriame individualizuoti tik tam tikri elementai, pavyzdžiui, registracijos numeriai, datos ir sekimo priemonių objektas, apimtis bei trukmė. Taigi kaltinamieji, remdamiesi šiuo dokumentu, negali išsiaiškinti, kodėl leidimą išdavęs teisėjas manė, kad buvo įvykdyti teisiniai reikalavimai, kuriuos įvykdžius leidžiama klausytis telefoninių pokalbių. Vadinasi, šie asmenys negali kuo geresnėmis sąlygomis ginti savo teisių ir susipažinę su visa informacija nuspręsti, ar tikslinga kreiptis į teismą, kompetentingą vykdyti šių leidimų teisėtumo kontrolę, tam, kad galiausiai šie įrodymai būtų pripažinti nepriimtinais.

41. Vis dėlto teisė į veiksmingą teisminę kontrolę nebūtinai reiškia, kad leidimą išduodantis teisėjas privalo tame dokumente savo žodžiais nurodyti, kodėl mano, kad buvo įvykdytos leidimo išdavimo sąlygos. Pakanka to, kad būtų galima patikimai nustatyti leidimo išdavimo motyvus.

[9] 2019 m. sausio 17 d. Sprendimas *Dzivev ir kt.* (C-310/16, EU:C:2019:30, 36 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[10] 1995 m. gruodžio 14 d. Sprendimas *van Schijndel ir van Veen* (C-430/93 ir C-431/93, EU:C:1995:441, 19 punktas).

[11] Veiksmingumo principo ir Chartijos 47 straipsnio sąveika aptarta, pavyzdžiui, generalinio advokato M. Bobek išvadoje byloje *Banger* (C-89/17, EU:C:2018:225, 99–101 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

[12] Šiuo klausimu žr. 2012 m. rugsėjo 6 d. Sprendimą *Trade Agency* (C-619/10, EU:C:2012:531, 53 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija); 2013 m. birželio 4 d. Sprendimą *ZZ* (C-300/11, EU:C:2013:363, 53 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija); 2014 m. spalio 23 d. Sprendimą *flyLAL-Lithuanian Airlines* (C-302/13, EU:C:2014:2319, 51 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2020 m. lapkričio 24 d. Sprendimą *Minister van Buitenlandse Zaken* (C-225/19 ir C-226/19, EU:C:2020:951, 43 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[13] Šiuo klausimu žr. 2012 m. rugsėjo 6 d. Sprendimą *Trade Agency* (C-619/10, EU:C:2012:531, 60 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2014 m. spalio 23 d. Sprendimą *flyLAL-Lithuanian Airlines* (C-302/13, EU:C:2014:2319, 51–53 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

Jeigu prašyme išduoti leidimą aiškiai paaiškinta, kodėl prašančioji institucija arba pareigūnas manė, kad turi būti leista taikyti sekimo priemones, galima daryti prielaidą, kad būtent prašyme nurodyti motyvai įtikino teisėją išduoti leidimą [14]. Juo labiau kad tokio pobūdžio procedūroje prašymas ir visi patvirtinamieji dokumentai yra vienintelis pagrindas, kuriuo remiantis gali būti išduotas leidimas arba atsisakyta jį išduoti.

42. Šios išvados 18–22 punktuose nurodyta, kad leidimų pradžioje nurodyti registracijos numeriai ir asmens kodai rodo, jog kiekvienas leidimas susijęs su atskiru prašymu dėl konkretaus asmens ir telefono numerio. Prašymai yra struktūrizuoti ir detalūs. Teisiniai kriterijai, kuriuos norėdamas išduoti leidimą turi taikyti teisėjas, yra palyginti paprasti. Jeigu kaltinamasis gali laiku gauti prašymo, pagal kurį išduotas leidimas, kopiją [15], tikėtina, kad jis turi galimybę išsiaiškinti, dėl kokių priežasčių buvo išduotas leidimas, ir, susipažinęs su informacija, nuspręsti, ar jį ginčyti. Tuomet nacionalinis teismas, kiekvienu konkrečiu atveju atsižvelgdamas į visas svarbias aplinkybes, turi nuspręsti, ar buvo užtikrinta teisė į veiksmingą teisinę gynybą, kurią kaltinamieji turi pagal Chartijos 47 straipsnio pirmą pastraipą.

43. Chartijos 52 straipsnio 3 dalies tikslas – užtikrinti šiame dokumente įtvirtintų teisių ir atitinkamų EŽTK garantuojamų teisių suderinamumą, nedarant neigiamo poveikio Sąjungos teisės autonomijai. Būtent šiame kontekste per posėdį buvo diskutuojama, ar ankstesniame šios išvados punkte aprašytas požiūris neprieštarauja neseniai EŽTT priimtam Sprendimui *Ekimdzhiev* [16], kuriame tas teismas vertino teisines apsaugos nuo savivalės ir piktnaudžiavimo priemones, susijusias su slaptu sekimu, ryšių duomenų saugojimu ir prieiga prie jų, kiek tai susiję su 2015–2019 m. *Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamasis teismas) taikyta praktika.

44. EŽTT konstatavo, kad daugelis išduotų leidimų sekti asmenis nebuvo tinkamai motyvuoti. Vis dėlto jis pažymėjo, kad vien motyvų nebuvimas savaime neleidžia daryti išvados, kad teisėjai netinkamai išnagrinėjo prašymus dėl leidimų sekti asmenis, nors dėl tam tikrų veiksnių jam šiuo klausimu kilo didelių abejonių [17].

45. Šiuo atveju pakanka pažymėti, kad nors EŽTT sprendime *Ekimdzhiev* išreikštas didelis susirūpinimas dėl tam tikrų Bulgarijoje teismo išduoto leidimo slapta sekti aspektų, jame neatmesta galimybė, kad vykdyti tokį sekimą buvo leista tokiomis aplinkybėmis, kai leidimą išdavęs teisėjas tinkamai įvertino, kad jis iš tiesų yra būtinas, tinkamas ir adekvatus. Bet kuriuo atveju kaltinamasis, kuris yra sekamas remiantis leidimu, turi turėti galimybę išsiaiškinti priežastis, dėl kurių šis leidimas buvo išduotas, ir susipažinęs su informacija nuspręsti, ar jį ginčyti. Bet kuriuo atveju įvertinti, ar jis ginčijamas pagrįstai, turi nacionalinis teismas.

46. Taigi siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į pirmąjį klausimą:

Chartijos 47 straipsniui ir Direktyvos 2002/58 15 straipsnio 1 daliai, siejamai su jos 5 straipsnio 1 dalimi ir 11 konstatuojamąja dalimi, neprieštarauja praktika, pagal kurią klausytis įtariamųjų telefoninių pokalbių, juos įrašyti ir kaupti jų įrašus leidžiama bendro pobūdžio šabloniniu tekstu, kuriame tvirtinama, kad laikomasi teisės aktų nuostatų, bet nepateikiama jokių

[14] Šiuo klausimu žr. generalinės advokatės J. Kokott išvadą byloje *Trade Agency* (C-619/10, EU:C:2012:247, 89 punktas).

[15] Iš jos pašalinus, pavyzdžiui, komercines paslaptis ir asmeninę arba neskelbtiną informaciją.

[16] 2022 m. sausio 11 d. EŽTT sprendimas *Ekimdzhiev ir kt. prieš Bulgariją* (CE:ECHR: 2022:0111JUD007007812).

[17] 2022 m. sausio 11 d. EŽTT sprendimas *Ekimdzhiev ir kt. prieš Bulgariją* (CE:ECHR: 2022:0111JUD007007812, 313–321 punktai).

su tuo susijusių individualizuotų motyvų, su sąlyga, kad kaltinamasis, kuris buvo sekamas, gali patikimai išsiaiškinti leidimo motyvus ir juos veiksmingai užginčyti, kartu perskaitęs leidimą ir prašymą jį išduoti.

B. Antrasis klausimas

47. Kadangi leidimo teisėtumą turi įvertinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, reikia atsakyti į antrąjį klausimą.

48. Antrasis klausimas grindžiamas dviem prielaidomis. Pirma, kaltę patvirtinantys įrodymai buvo surinkti slapta sekant asmenį remiantis leidimu, kuris buvo neteisėtas, nes buvo netinkamai motyvuotas. Antra, kaltinamasis, kuris buvo taip sekamas, negali veiksmingai užginčyti teisinio pagrindo, kuriuo remiantis tai buvo leista.

49. Nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą klausiama, ar bylą nagrinėjantis teisėjas gali ištaisyti leidimo neteisėtumą dėl tinkamo motyvavimo nebuvimo. Nors tokio vertinimo atgaline data tvarka ir pasekmės nėra visiškai aiškios ir kyla abejonių dėl to, ar bylą nagrinėjantis teisėjas turi jurisdikciją ištaisyti tokį neteisėtumą, siekiant pateikti naudingą atsakymą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, ko gero, tikslinga šį klausimą apsvarstyti.

50. Komisija pažymėjo, kad nagrinėjant antrąjį klausimą reikia apsvarstyti, kaip bet kokie neteisėtai surinkti įrodymai gali paveikti bendrą baudžiamosios bylos nagrinėjimo teisingumą. Nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą šis klausimas nenagrinėjamas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat nepateikia informacijos apie taikytinas nacionalines procesines taisykles, būtent, kaip šie įrodymai būtų vertinami jame vykstančiame procese. Taigi Komisijos keliamas klausimas atrodo visiškai hipotetinis, vadinasi, Teisingumo Teismas neturėtų jo spręsti, nagrinėdamas šį prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

1. Ar netinkamą leidimo motyvavimą galima ištaisyti iš naujo atliekant vertinimą atgaline data?

51. Atsakymas į šį klausimą yra pateiktas Teisingumo Teismo jurisprudencijoje dėl bendro duomenų saugojimo ir galimybės su jais susipažinti. Nacionalinėje teisėje turi būti nustatytos sąlygos, kurioms esant elektroninių ryšių paslaugų teikėjai turi suteikti kompetentingoms nacionalinėms institucijoms prieigą prie duomenų. Joje turi būti numatytos aiškios ir tikslios taisyklės, reglamentuojančios šiuo tikslu priimamų priemonių apimtį ir taikymą bei nustatančios minimalius reikalavimus, kad asmenys, kurių asmens duomenys tvarkomi, turėtų pakankamai garantijų, leidžiančių veiksmingai apsaugoti šiuos duomenis nuo piktnaudžiavimo pavojų. Teisių suvaržymas neturi viršyti to, kas griežtai būtina. Siekiant kovoti su nusikalstamumu, prieiga gali būti suteikta tik prie asmenų, kurie įtariami planuojantys, darantys arba padarę sunkų nusikaltimą ar vienaip arba kitaip dalyvaujantys darant tokį nusikaltimą, duomenų. Siekiant užtikrinti, kad būtų visiškai laikomasi šių sąlygų, labai svarbu, kad suteikiant tokią prieigą teismas arba nepriklausoma administracinė institucija iš anksto atliktų atitinkamų institucijų taikant nacionalines nusikaltimų užkardymo, nustatymo ir baudžiamojo persekiojimo už juos procedūras pateikto motyvuoto prašymo kontrolę. Tas vertinimas visada turi būti atliktas prieš prieigą, išskyrus tinkamai pagrįstus skubos atvejus, kai vertinimą reikia atlikti per trumpą laiką

vėliau [18]. Priešingu atveju prieš atliekant sekimo priemonių teisėtumo įvertinimą atgaline data jau būtų šiurkščiai pažeistos kaltinamųjų ir atsitiktinai įtrauktų asmenų teisės. Taigi situacijos, kai nepriklausoma institucija nėra atlikusi vertinimo, negalima ištaisyti iš naujo atliekant vertinimą atgaline data.

52. Vadinasi, tik išankstinis vertinimas gali užtikrinti, kad elektroninių ryšių paslaugų teikėjams nebūtų be reikalo nustatyta įpareigojimų, kad Chartijoje įtvirtintų pagrindinių teisių ribojimas nebūtų savavališkas ir kad būtų laikomasi Direktyvos 2002/58 15 straipsnio 1 dalyje nustatytų sąlygų. Tai atitinka požiūrį, kurio EŽTT laikėsi Sprendime *Dragojević* [19], kur jis nepritarė praktikai, kai Kroatijos teismai atgaline data vertino, ar nutartys dėl sekimo buvo teisėtos jų priėmimo metu.

2. Neteisėtai surinktų įrodymų priimtinumas

53. EŽTK 6 straipsnyje garantuojama teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, bet jame nenustatyta jokių taisyklių dėl paties įrodymų priimtinumo – šis klausimas visų pirma sprendžiamas pagal nacionalinę teisę. EŽTT taip pat nemano, kad jo vaidmuo yra spręsti dėl neteisėtai surinktų įrodymų priimtinumo [20].

54. Pagal suformuotą jurisprudenciją, jei nėra konkrečią sritį reglamentuojančių Sąjungos nuostatų, kiekvienos valstybės narės vidaus teisės sistemoje turi būti detaliai reglamentuotos ieškinių ir skundų, skirtų teisės subjektų iš Sąjungos teisės tiesiogiai kildinamoms teisėms užtikrinti, procesinės taisyklės su sąlyga, kad jos nėra mažiau palankios nei taisyklės, reglamentuojančios panašias situacijas, kurioms taikoma vidaus teisė (lygiavertiškumo principas), ir kad dėl jų netampa praktiškai neįmanoma ar pernelyg sudėtinga pasinaudoti Sąjungos teisės suteiktomis teisėmis (veiksmingumo principas) [21]. Tokios taisyklės taip pat neturi pažeisti pagrindinių teisių, teisėtumo ir teisinės valstybės principo, kuris yra viena iš pagrindinių Sąjungos vertybių [22].

55. Pagal lygiavertiškumo principą nacionalinis teismas, nagrinėjantis baudžiamąją bylą, kurioje remiamasi informacija arba įrodymais, gautais pažeidžiant iš Direktyvos 2002/58 kylančius reikalavimus, turi patikrinti, ar nacionalinėje teisėje arba praktikoje numatytos mažiau palankios taisyklės dėl tokios informacijos ir įrodymų priimtinumo ir naudojimo nei tos, kurios reglamentuoja pažeidžiant vidaus teisę gautą informaciją ir įrodymus.

[18] 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimas *Tele2 Sverige ir Watson ir kt.* (C-203/15 ir C-698/15, EU:C:2016:970, 120 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija); 2020 m. spalio 6 d. Sprendimas *La Quadrature du Net ir kt.* (C-511/18, C-512/18 ir C-520/18, EU:C:2020:791, 189 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija); 2021 m. kovo 2 d. Sprendimas *Prokuratuur (Prieigos prie elektroninių ryšių duomenų sąlygos)* (C-746/18, EU:C:2021:152, 51 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2022 m. balandžio 5 d. Sprendimas *Commissioner of An Garda Síochána ir kt.* (C-140/20, EU:C:2022:258, 110–112 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

[19] 2015 m. sausio 15 d. EŽTT sprendimas *Dragojević prieš Kroatiją* (CE:ECHR:2015:0115JUD006895511, 127 ir 128 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

[20] 2000 m. gegužės 12 d. EŽTT sprendimas *Khan prieš Jungtinę Karalystę* (CE:ECHR:2000:0512JUD003539497, 34 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2009 m. kovo 10 d. EŽTT sprendimas *Bykov prieš Rusiją* (CE:ECHR:2009:0310JUD000437802, 88 ir 89 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

[21] 2001 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *Courage ir Crehan* (C-453/99, EU:C:2001:465, 29 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija); 2002 m. rugsėjo 24 d. Sprendimas *Grundig Italiana* (C-255/00, EU:C:2002:525, 33 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2020 m. spalio 6 d. Sprendimas *La Quadrature du Net ir kt.* (C-511/18, C-512/18 ir C-520/18, EU:C:2020:791, 223 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[22] 2003 m. balandžio 10 d. Sprendimas *Steffensen* (C-276/01, EU:C:2003:228, 69 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija, toliau – Sprendimas *Steffensen*) ir 2019 m. sausio 17 d. Sprendimas *Dzivev ir kt.* (C-310/16, EU:C:2019:30, 34 punktas).

56. Dėl veiksmingumo principo reikia pažymėti, kad nacionalinių taisyklių dėl informacijos ir įrodymų priimtinumo ir naudojimo tikslas, atsižvelgiant į pasirinktą nacionalinę teisę, yra neleisti, kad neteisėtai gauta informacija ir įrodymai nepagrįstai pakenktų asmens, įtariamo padarius nusikalstamas veikas, bylos nagrinėjimui. Pagal nacionalinę teisę šį tikslą galima pasiekti ne tik uždraudžiant naudoti tokią informaciją ir įrodymus nagrinėjant bylą, bet ir nacionalinėmis taisyklėmis ir praktika, reglamentuojančiomis informacijos ir įrodymų vertinimą ir svarbą, ar net atsižvelgiant į jų neteisėtumą paskiriant bausmę [23]. Vis dėlto veiksmingumo principas paskatino Teisingumo Teismą suformuluoti taisyklę, pagal kurią, esant tam tikroms apibrėžtoms aplinkybėms, įrodymai privalo būti atmesti. Jeigu šalis negali veiksmingai pateikti pastabų dėl įrodinėjimo priemonės, priklausančios sričiai, kurios bylą nagrinėjantys teisėjai neišmano, ir galinčios daryti lemiamą įtaką faktinių aplinkybių vertinimui, šie įrodymai turi būti atmesti [24].

57. Atrodo, kad antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kvestionuoja tokį požiūrį. Taigi naudinga išnagrinėti atitinkamą jurisprudenciją.

58. Sprendime *Mantovanelli* nagrinėtu atveju ginčijamus įrodymus sudarė medicinos eksperto išvada, pagrįsta laboratoriniais tyrimais, eksperto vykdytomis liudytojų apklausomis ir tam tikrais dokumentais. Sutuoktiniams M. ir A. Mantovanelli nebuvo leista nei dalyvauti apklausose, nei susipažinti su dokumentais, bet jiems buvo leista užginčyti išvadą, kai ji buvo pateikta teismui. EŽTT nebuvo įsitikinęs, kad per šią procedūrą M. ir A. Mantovanelli buvo suteikta reali galimybė veiksmingai pateikti pastabas dėl eksperto išvados. Ekspertui buvo nurodyta atsakyti į būtent tą klausimą, kurį turėjo išspręsti teismas, t. y. ar faktinės aplinkybės rodė ligoninės medicinos personalo aplaidumą skiriant pacientui tam tikrą vaistą. Taigi įrodymai buvo susiję su technine sritimi, kurios teisėjas neišmanė. Nors teismui eksperto išvados nebuvo teisiškai privalomos, šios išvados galėjo turėti lemiamos įtakos jam vertinant faktines aplinkybes. Atsižvelgiant į tai, kad teismai atmetė M. ir A. Mantovanelli prašymą pateikti naują eksperto išvadą tiek pirmojoje, tiek apeliacinėje instancijose, jie būtų galėję veiksmingai išreikšti savo nuomonę iki eksperto išvados pateikimo tik jeigu būtų dalyvavę medicinos darbuotojų apklausose ir būtų galėję pateikti pastabas dėl atitinkamų dokumentų. Taigi EŽTT nusprendė, kad teismo procesas apskritai buvo neteisingas [25].

59. Sprendime *Steffensen* nagrinėtu atveju maisto produkto mėginiai buvo paimti analizei laboratorijoje. Šios analizės rezultatas buvo pagrindas administracinėms institucijoms priimti sprendimą dėl to, kad produktas neatitinka privalomų teisinių reikalavimų. Pagal atitinkamą direktyvą gamintojas, siekdamas užginčyti šią pirmąją analizę, turėjo turėti galimybę atlikti pakartotinį tyrimą. Gamintojas nebuvo informuotas apie mėginių paėmimą, todėl negalėjo paimti to paties produkto mėginių. Teisingumo Teismas, cituodamas Sprendimą *Mantovanelli*, pažymėjo, kad EŽTT atliekama bylos nagrinėjimo teisingumo pagal EŽTK 6 straipsnio 1 dalį kontrolė siejama su visu procesu, įskaitant įrodymų rinkimo būdą. Jis nusprendė, kad nacionalinis teismas turi išnagrinėti, ar toje byloje aptariami įrodymai susiję su technine sritimi, kurios teisėjai neišmanė ir kuri galėjo turėti lemiamos įtakos jiems vertinant faktines aplinkybes. Jeigu būtų nustatytos šios dvi aplinkybės, nacionalinis teismas turėjo išsiaiškinti, ar J. Steffensen

[23] 2020 m. spalio 6 d. Sprendimas *La Quadrature du Net ir kt.* (C-511/18, C-512/18 ir C-520/18, EU:C:2020:791, 225 punktas) ir 2021 m. kovo 2 d. Sprendimas *Prokuratuur (Prieigos prie elektroninių ryšių duomenų sąlygos)* (C-746/18, EU:C:2021:152, 43 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[24] Ši taisyklė kildinama iš EŽTT jurisprudencijos dėl teisės į teisingą bylos nagrinėjimą pagal EŽTK 6 straipsnio 1 dalį, ypač dėl rungimosi principo apsaugos, žr.: 1997 m. kovo 18 d. EŽTT sprendimą *Mantovanelli prieš Prancūziją* (CE:ECHR:1997:0318JUD002149793) (toliau – Sprendimas *Mantovanelli*), į kurį daroma nuoroda 2003 m. balandžio 10 d. Sprendime *Steffensen* (C-276/01, EU:C:2003:228, 78 punktas), taip pat Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, susijusioje su bendra srauto ir vietos nustatymo duomenų saugojimo pareiga (2020 m. spalio 6 d. Sprendimas *La Quadrature du Net ir kt.* (C-511/18, C-512/18 ir C-520/18, EU:C:2020:791, 226 ir 227 punktai) ir 2021 m. kovo 2 d. Sprendimas *Prokuratuur (Prieigos prie elektroninių ryšių duomenų sąlygos)* (C-746/18, EU:C:2021:152, 44 punktas)).

[25] 1997 m. kovo 18 d. EŽTT sprendimas *Mantovanelli prieš Prancūziją* (CE:ECHR:1997:0318JUD002149793, 36 punktas).

turėjo realią galimybę veiksmingai pateikti pastabas dėl šių įrodymų. Jeigu jis jos neturėjo, nacionalinis teismas turėjo atmesti įrodymus, kad nepažeistų rungimosi principo ir teisės į teisingą bylos nagrinėjimą [26].

60. Galimybė gynėjui veiksmingai pateikti pastabas dėl įrodinėjimo priemonės yra rungimosi principo, kuris yra esminis teisės į teisingą bylos nagrinėjimą, saugomos pagal Chartijos 47 straipsnio antrą pastraipą [27] ir EŽTK 6 straipsnio 1 dalį [28], aspektas. Sprendimuose *Mantovanelli* ir *Steffensen* abu teismai siekė išvengti situacijų, kai bylos sprendžiamos remiantis įrodymais, susijusiais su technine sritimi, kurios teisėjai neišmano, o gynyba negali tokių įrodymų ginčyti. Tokia procedūra suteiktų nesąžiningą pranašumą šaliai, kuri remiasi tais įrodymais, ir taip būtų pažeista priešingos šalies teisė į teisingą bylos nagrinėjimą.

61. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje ginčijami įrodymai skiriasi nuo įrodymų, nagrinėtų sprendimuose *Mantovanelli* arba *Steffensen*. Juos sudaro kaltinamųjų telefoninių pokalbių, susijusių su tiriamomis veikomis, įrašai. Net jeigu šie įrodymai gali turėti lemiamos įtakos teisėjų atliekamam faktinių aplinkybių vertinimui, sunku suprasti, kaip jie gali būti susiję su technine sritimi, kurios teisėjai neišmano. Bet kuriuo atveju bylų, kuriose priimti sprendimai *Mantovanelli* ir *Steffensen*, faktinės aplinkybės yra tik naudingi principų, į kuriuos gali atsižvelgti nacionaliniai teismai, priimdami sprendimus baudžiamosiose bylose, taikymo pavyzdžiai.

62. Taip pat pažymėtina, kad, siekiant užtikrinti teisingumo vykdymą, Sprendime *Mantovanelli* aptartu atveju būtų buvę tikslinga suteikti M. ir A. Mantovanelli galimybę dalyvauti procese, per kurį buvo parengta eksperto išvada, arba duoti jiems leidimą pateikti jų pačių užsakytą eksperto išvadą. Panašiai tinkamas sprendimas asmenims, esantiems J. Steffensen situacijoje, būtų buvęs suteikti jiems galimybę pateikti pakartotinio tyrimo išvadą. Atmesti įrodymus tapo tikslinga tik todėl, kad nebuvo galimybės pasinaudoti kitais, tinkamesniais, procesiniais mechanizmais, ir tai buvo neteisinga. Nacionalinis teismas turi įvertinti, ar tokios galimybės gali būti suteiktos kaltinamiesiems, nagrinėjant jų bylas.

63. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į antrąjį klausimą:

Chartijos 47 straipsnis ir Direktyvos 2002/58 15 straipsnio 1 dalis, siejama su jos 5 straipsnio 1 dalimi ir 11 konstatuojamąja dalimi, turi būti aiškinami taip, kad nacionalinis teismas:

– konstatavęs, kad įrodymai buvo neteisėtai surinkti remiantis leidimu, kuris nebuvo tinkamai motyvuotas, tokiu atveju negali ištaisyti šio pažeidimo, leisdamas atgaline data nurodyti tokio leidimo motyvus, išskyrus tinkamai pagrįstus skubos atvejus,

– turi nustatyti įrodymų, kurie buvo surinkti pažeidžiant šias nuostatas, priimtinumą pagal nacionalinę teisę taip, kad būtų laikomasi: i) bendrųjų Sąjungos teisės principų, visų pirma proporcingumo, lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų; ir ii) Chartijos 47 straipsnyje ir

[26] C-276/01, EU:C:2003:228, 76, 78 ir 79 punktai. Siekiant išvengti abejonių pažymėtina, kad ši taisyklė apima tris kumuliacines sąlygas. Jei tenkinamos visos trys sąlygos, įrodymai turi būti atmesti. Vis dėlto tai nereiškia, kad teismas privalo priimti įrodymus, jei nėra tenkinamos visos trys sąlygos. Galiausiai ši taisyklė taikoma, nepaisant to, ar aptariami įrodymai buvo surinkti teisėtai, ar ne.

[27] 2008 m. vasario 14 d. Sprendimas *Varec* (C-450/06, EU:C:2008:91, 47 punktas); 2013 m. birželio 4 d. Sprendimas *ZZ* (C-300/11, EU:C:2013:363, 55 punktas) ir 2021 m. kovo 2 d. Spendimas *Prokuratuur (Prieigos prie elektroninių ryšių duomenų sąlygos)* (C-746/18, EU:C:2021:152, 44 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[28] Su Pagrindinių teisių chartija susiję išaiškinimai (OL C 303, 2007, p. 17).

EŽTK 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos teisės į teisingą bylos nagrinėjimą, įskaitant rungimosi principo laikymąsi,

– turi atmesti įrodymus, surinktus pažeidžiant šias nuostatas, jeigu jo nagrinėjamos bylos šalis negali veiksmingai pateikti pastabų dėl šių įrodymų, įrodymai yra susiję su technine sritimi, kurios teisėjai neišmano, ir šie įrodymai gali turėti lemiamos įtakos nustatant faktines aplinkybes nagrinėjamoje baudžiamojoje byloje.

V. Išvada

64. Taigi siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamasis teismas, Bulgarija) pateiktus klausimus:

1. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis ir 2002 m. liepos 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių) 15 straipsnio 1 dalis, siejama su jos 5 straipsnio 1 dalimi ir 11 konstatuojamąja dalimi,

   turi būti aiškinami taip, kad:

   jiems neprieštarauja praktika, pagal kurią klausytis įtariamųjų telefoninių pokalbių, juos įrašyti ir kaupti jų įrašus leidžiama bendro pobūdžio šabloniniu tekstu, kuriame tvirtinama, kad laikomasi teisės aktų nuostatų, bet nepateikiama jokių su tuo susijusių individualizuotų motyvų, su sąlyga, kad kaltinamasis, kuris buvo sekamas, gali patikimai išsiaiškinti leidimo motyvus ir juos veiksmingai užginčyti, kartu perskaitęs leidimą ir prašymą jį išduoti.

2. Chartijos 47 straipsnis ir Direktyvos 2002/58 15 straipsnio 1 dalis, siejama su jos 5 straipsnio 1 dalimi ir 11 konstatuojamąja dalimi,

   turi būti aiškinamos taip, kad:

   – nacionaliniai teismai, konstatavę, kad įrodymai buvo neteisėtai surinkti remiantis leidimu, kuris nebuvo tinkamai motyvuotas, tokiu atveju negali ištaisyti šio pažeidimo, leisdami atgaline data pateikti tokio leidimo motyvus, išskyrus tinkamai pagrįstus skubos atvejus,

   – nacionaliniai teismai turi nustatyti įrodymų, kurie buvo surinkti pažeidžiant šias nuostatas, priimtinumą pagal nacionalinę teisę taip, kad būtų laikomasi: i) bendrųjų Sąjungos teisės principų, visų pirma proporcingumo, lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų; ir ii) Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos teisės į teisingą bylos nagrinėjimą, įskaitant rungimosi principo laikymąsi,

   – nacionaliniai teismai turi atmesti įrodymus, surinktus pažeidžiant šias nuostatas, jeigu jų nagrinėjamos bylos šalis negali veiksmingai pateikti pastabų dėl šių įrodymų, įrodymai yra susiję su technine sritimi, kurios teisėjai neišmano, ir šie įrodymai gali turėti lemiamos įtakos nustatant faktines aplinkybes nagrinėjamoje baudžiamojoje byloje.